

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНСЬКОГО

НЕРУБАССЬКА АЛЛА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК: 141.32:159.923:316.61

**СИСТЕМНО-ПАРАМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ БУТТЯ ОСОБИСТОСТІ В
КОНТЕКСТІ БІФУРКАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Автореферат

кваліфікаційної роботи на здобуття наукового ступеня
доктора філософських наук

Кваліфікаційна робота є рукописом.

Робота виконана на кафедрі філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор філософських наук, професор
Терентьєва Людмила Миколаївна,
тимчасово не працює.

Офіційні опоненти: **Бойко Анжела Іванівна**,
доктор філософських наук, професор, завідувач
кафедри філософських і політичних наук Черкаського
державного технологічного університету;

Бліхар В'ячеслав Степанович, доктор
філософських наук, професор, завідувач
кафедри філософії та політології Львівського
державного університету внутрішніх справ МВС
України;

Петінова Оксана Борисівна, доктор філософських
наук, професор кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Південноукраїнський національний педагогічний
університет ім. К. Д. Ушинського.

Захист кваліфікаційної роботи відбудеться об 11.00 год. «05» травня 2021 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.02 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, кабінет 74.

З кваліфікаційною роботою можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «03» квітня 2021 року, розміщено на сайті <http://www.pdpu.edu.ua>.

Учений секретар спеціалізованої
вченої ради

М.Ф. Цибра

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У ХХІ столітті світ являє собою сукупність дезінтеграційних процесів глобального рівня, а техно-нано-інформаційна детермінація розвитку сучасного суспільства суттєво впливає на його простір, що, здебільшого, приводить соціальні системи до біфуркацій і революцій.

У час панування інформаційної, політичної та економічної сфер буття особистість отримує нові експрес-інформаційні можливості, але до всього цього додалися й нові проблеми, зумовлені зростанням тиску на людську психіку, навантаженням, перенавантаженням, спотворенням інформації тощо, а також збільшенням потреби людства в різноманітності, що прискорило й певний одновимірний прогрес у бік переваги штучної, біфуркаційної реальності. За таких складних умов можливе руйнування особистості та її культурних цінностей, вона втрачає свою цілісність, сенс власного життя, а звідси стає зрозумілою діяльність організму, який запускає захисні механізми. Незважаючи на те, що сучасне, фактично вже системно проявлене на усіх рівнях, постмодерне суспільство надає особистості різноманітність біфуркаційного рівня буття, можливостей та механізмів для самореалізації, ці механізми потрібні їй і для збереження духовного, психічного й фізичного здоров'я.

У пандемічному просторі особистості треба не тільки знайти своє місце, але й витримати вплив і тиск цілої системи, не втратити орієнтири, визначити маркери, сформувані систему цінностей тощо.

Виходячи із наявності протиріч у розумінні біфуркаційної сутності особистості, **науковою проблемою** є системно-параметричний аналіз її буття в контексті біфуркаційної моделі для виявлення багатовимірності її біфуркаційної життєдіяльності в сучасності, в тому числі – в українському сучасному просторі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тем науково-дослідної роботи кафедри філософії. *Тема дисертації відповідає науковому напрямку факультету історії та філософії; кафедри філософії, кафедри культурології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Дослідження процесів інтеграції й диференціації в сучасному науковому та філософському знанні» (номер держреєстрації 0117U004073).* Термін виконання теми: початок - 01.01.2017 р., закінчення – 31.12.2021 р. Тема дисертації затверджена вченою радою Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова від 30 жовтня 2018 р., протокол № 2.

Мета дослідження полягає у розгляді біфуркаційного буття особистості на підставі системно-параметричного аналізу в контексті біфуркаційної моделі, що є чинником для виявлення багатовимірності її життєдіяльності в сучасності.

Для досягнення мети, було поставлено такі **завдання**:

- виокремити сутнісні положення системно-параметричного підходу (розроблений українським ученим, д. філос. н. А. Уйомовим) для створення системно-параметричної концепції «кризового буття» особистості;
- визначити особливості дослідження та окреслити роль системно-параметричного та синергетичного підходів для аналізу буття особистості в розвитку сучасного суспільства;

- надати системне розуміння категорій «явище» та «сутність» в контексті розкриття поняття «біфуркаційне буття особистості»;
- використати двоїсту сутність системно-параметричного моделювання для аналізу історичного становлення та розвитку соціально-філософських ідей про буття особистості;
- класифікувати типи біфуркаційних особистостей на підставі типології різновидів особистостей за А. Уйомовим;
- запропонувати деякі варіанти виходу з біфуркаційних станів та змоделювати ці стани на підставі системних дескрипторів (концепт, структура, субстрат) в контексті біфуркаційної моделі творчої особистості;
- обґрунтувати принципи моделювання системи: «творча особистість», «особистість з біфуркаційною свідомістю» як складових системи біфуркаційного буття особистості;
- виявити нові грані осмислення творчої особистості та виокремити демаркаційні лінії у просторі системно-параметричної експлікації понять «творчість, талант і геніальність»;
- проаналізувати категорію «здоров'я» як модус буття сучасної особистості, зокрема, в українському суспільстві;
- на засадах системно-параметричного та синергетичного аналізу освіти, обґрунтувати освіту як модус духовності сучасної особистості в Україні та її точки біфуркації

Об'єкт дослідження: біфуркаційне буття особистості.

Предмет дослідження: системно-параметричний аналіз буття особистості в контексті біфуркаційної моделі.

Методологічна основа дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є комплекс філософських, загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечують міждисциплінарний теоретичний аналіз людини в соціальному просторі у сучасних соціокультурних контекстах, який здійснюється на основі авторської програми, заснованої на системно-параметричному підході. Міждисциплінарний підхід застосовано у зв'язку з тим, що біфуркаційна особистість та її структурні елементи є об'єктом дослідження різних наук (психологія, педагогіка, політологія, соціологія, економіка тощо).

Основними методами дослідження є:

- **діалектичний метод**, який дозволив представити категорії «явище» та «сутність» у процесі їх розвитку;
- **метод системного компонування - декомпонування** використовується для означення різних концепцій буття особистості в історії філософської думки, що дозволяє розробити методику викладання філософії на підставі зв'язку між дескрипторами (параметрами першого роду);
- **метод порівняння та аналогії** застосовується для дослідження різних характеристик особистості у визначенні змістових характеристик біфуркаційної особистості та проведення їх порівняльного аналізу на підґрунті знань про біфуркаційну людину;

- **метод класифікації** застосовується з метою перегляду характеристик особистості і типів особистостей, групуючи дані про властивості біфуркаційної особистості в групи, таким чином ми перетворюємо великий обсяг інформації, з метою її осяжності та придатності для подальших узагальнень – висновків та прогнозів;
- **біографічний метод** доречний у контексті дослідження стратегії щодо біфуркаційного буття особистості, застосовується під час узагальнення прикладів, які доводять авторську концепцію системного моделювання біфуркаційної людини;
- **метод логічного аналізу** використовується у формуванні графічної схеми соціальної навантаженості та її складників у контексті уявлення про особистість як частину більш загальної системи «суспільство», є алгоритмізованим методом, який базується на логічних передумовах та висновках у процесі пізнання і відтворення об'єктів;
- **метод системного синтезу** запропонований для створення моделі соціальної навантаженості, розглянутої як факт, та об'єднання наявного знання в дещо ціле; задача синтезу – це створення нової моделі системи, визначення її структури та параметрів на підставі знань та інформації про об'єкт;

Використовували такі **підходи**:

- **системно-параметричний підхід**, розроблений А. Уйомовим, за допомогою якого основні суб'єкти дослідження представлено у вигляді моделі з дескрипторами першого роду (концептом, структурою, субстратом) та проаналізовано за параметрами другого роду (атрибутивні, реляційні), що дало змогу простежити системний зв'язок між розглянутими суб'єктами у принципово новому ракурсі, а також здійснити системно-параметричну класифікацію;
- **синергетичний підхід** допоміг дослідити вплив громадських і особистих біфуркацій людини, сформувати та обґрунтувати можливі атрактори особистості в точках біфуркації, адже синергетика являє собою компонент науки, який лежить в основі потужного вибуху інтегративних процесів, започатковує переосмислення складних об'єктів різних сфер реального світу і їхнього дисциплінарного вивчення [М. С. Дмитрієва, С. 22]. Особистість і Суспільство як складні, динамічні, нерівноважні системи, є предметним полем цієї науки. «Синергетика парадоксальним чином повертає нас до тих ідей, які мають тисячолітню історію, змушує нас перевідкрити, по-новому переосмислити те, що становить скарбницю стародавньої мудрості» [Князева О. М., С. 9];
- **антропологічний підхід**, який має місце у процесі дослідження особистісних параметрів людини (біосоціальної сутності), як підхід, що виходить із природи людини, використовується при аналізі механізмів, соціального контролю переважно в доіндустріальних суспільствах, проблемах адаптації та трансформації традиційних механізмів контролю при переході до сучасних економічних систем.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що **вперше** розроблений і запропонований системно-параметричний аналіз буття особистості в контексті біфуркації суспільства на основі уявлень про гнучкість «біфуркаційної свідомості» людини в процесі її ідентифікації та самоідентифікації в сучасному суспільстві завдяки проявам творчості, таланту і геніальності.

Вперше:

– запропоновані авторські дефініції понять «біфуркаційне буття особистості», на підставі трьох дескрипторів системи (концепту, структури і субстрату), означення кожного дескриптора системи та «сила біфуркації», яка залежить від багатьох особистісних факторів та зовнішнього впливу, що підтверджено на прикладі класифікації типів особистості за А. Уйомовим;

– здійснюється двоїсте системне моделювання факту соціальної навантаженості, що також уперше визначене за допомогою дескрипторів першого роду (концепт, структура, субстрат) із використанням кіл Ейлера для складання логічної схеми соціальної навантаженості та її елементів;

– на підставі системно-параметричного аналізу запропонована авторська дефініція понять «коронавірусне суспільство», «пандемічна освіта» як сучасних біфуркацій особистості, суспільства та світу;

– аналізуючи особистість з біфуркаційною свідомістю, використовуючи системну класифікацію особистості за А. Уйомовим, визначено, що це особистість, яка не завжди тільки деградує, але й схильна до позитивного особистісного розвитку, можлива як перехідний тип для формування нового типу людини і суспільства загалом, адже сучасна техно-нано-інформаційна цивілізація реалізує себе через визначальні чинники: економічний та політичний. Тому гнучкість біфуркаційної свідомості сьогодні, як ніколи раніше, потрібна сучасній особистості в процесі її соціалізації й самоідентифікації;

– виокремлено модель українського суспільства та його біфуркаційного стану як результату світової пандемічної кризи, а також деяких елементів (параметрів) суспільної системи;

– проведено системно-параметричний аналіз біфуркаційної особистості, особистості з біфуркаційною свідомістю, властивості «біфуркаційність» та виявлено вплив дескрипторів суспільної системи України на особистість та її адаптацію до зовнішніх кризових точок.

Отримали подальший розвиток:

– антропологічна теорія сутності людини та особистості та її складників: біологічного та соціального (причому соціальне первинне для сучасної особистості);

– трансгуманістичні теорії, їхні нові форми, що з'являються внаслідок нових техно-нано-інформаційних революцій та є новим поглядом на біо-соціальну сутність людини;

– можливі варіанти для подолання біфуркації особистості на підставі системно-параметричного аналізу;

– проблема сучасної освіти як духовного екзистенціалу і маркера сучасного українського суспільства та її точок біфуркації;

– питання важливості викладання «Інженерної етики» в українських закладах вищої технічної освіти.

Уточнено:

– специфіку розуміння параметрів сучасної особистості: від «людини маси» (Х. Ортега-і-Гассет), «людини-машини» (Ж. О. де Ламетрі), «суперлюдини» (Ф. Ніцше), «одномірної людини» (Г. Маркузе), «багатовимірної людини» (Л. Богата), «смарт-особистості», «особистості незнання», «флюгерної», «антикрихкої» людини тощо до «біфуркаційної особистості» (В. Шалаєв), «системної», «системно-

біфуркаційної», «пандемічної», «постбіфуркаційної» людини. Тому зрозумілим стає використання системно-параметричного методу, двоїстого системного моделювання для наближення до цілісності й об'єктивності визначення особистості в контексті біфуркаційних змін загальнішої системи – системи «суспільство»;

– концептуальне значення свідомості в системі «біфуркаційна особистість» на підставі визначень свідомого та несвідомого за З. Фройдом, К. Г. Юнгом та Е. Фроммом;

– поняття «здоров'я» і «хвороба» за допомогою концепту, структури й субстрату як понять, які є екзистенціалами особистості і концептами якості життя.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, в ньому вперше здійснено системно-параметричну та синергетичну концептуалізацію біфуркаційної людини. Створено та обґрунтовано авторську системно-параметричну концепцію біфуркаційного буття людини, що особливо актуально у контексті дискусій стосовно кризових ситуацій у світі та пандемії 2019 року.

Головні положення, ідеї дисертації можуть бути використані суб'єктами соціального процесу для більш поглибленого розуміння біфуркаційних станів людини, її адаптації до біфуркацій суспільства, трансформаційних процесів у сучасному суспільстві, для систематизації нових культурних форм, динаміки їхнього існування у поєднанні різноманітних аспектів (економічний, культурний, естетичний та інші), для вдосконалювання зв'язків та утворення нових моделей поведінки в соціальних відношеннях, їхнього регулювання, та формування нових культурних форм у контексті соціального простору внаслідок соціальної взаємодії та діяльності індивідів. Конкретні висновки та практичні рекомендації можуть знайти реалізацію: у процесі подальшої розробки філософської концепції біфуркаційної особистості; у поглибленні теоретичних досліджень проблем системного моделювання людини з біфуркаційною свідомістю, творчої людини в системі соціально-гуманітарних знань; у розробці конкретних методик дослідження біфуркаційної особистості в усьому різноманітті форм її проявів; з метою поглиблення змісту й підсилення практичного спрямування таких навчальних курсів, як «Філософія», «Соціальна філософія», «Соціологія», «Філософська антропологія», «Філософія освіти»; при створенні певних спецкурсів про кризову людину, як комерційних коучингів.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення та висновки були предметом обговорення: на II Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні наукові дослідження – 2006». м. Дніпропетровськ. 2006 р.; IV міжнародної науково-теоретичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть», м. Тернопіль, 2006 р.; II Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні наукові дослідження – 2006», Дніпропетровськ. 2006 р.; Міжнародної науково-практичної конференції «Україна в системі сучасних цивілізацій: трансформація держави й громадянського суспільства», Одеський національний морський університет. 23 – 24 червня, 2006 р.; III Міжнародна науково-практична конференція «Науковий потенціал світу – 2006». м. Дніпропетровськ. 2006 р.; V Міжнародної науково-практичної конференції «Наука та освіта – 2007» м. Дніпропетровськ. 2007 р.; Міжнародної науково-практичної

конференції «Європейська наука ХХІ століття – 2007», м. Дніпропетровськ. 2007 р.; Міжнародній науковій конференції «Cultural heritage source for studying of history of cultural and spiritual of world», Національний культурний центр «Мірас», м. Ашхабад, Туркменістан, 14 – 15 березня, 2008 р.; XI Міжнародної наукової конференції «Культура та ринок», Люблінський католицький університет ім. Іоанна Павла II, Польща, 12 – 14 травня, Т. 2, 2008 р.; II Міжнародної наукової конференції, «Україна в системі сучасних цивілізацій: трансформація держави та громадянського суспільства», Одеський морський університет, 22 – 24 червня, 2008 р.; Науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів та студентів, ОНАЗ ім. О. С. Попова. 2008 р.; 7 Міжнародної науково-практичної конференції, Київ – Дніпропетровськ, 2012 р.; 7 Міжнародної науково-практичної конференції «Наука в інформаційному просторі», Дніпропетровськ, 2011 р.; Міжнародної наукової конференції, 2 – 3 жовтня, ПДПУ м. Одеса – 2012 р.; 67 Науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів та студентів, 5 – 7 грудня. – ОНАЗ ім. О. С. Попова. 2012 р., I Наукових читаннях пам'яті професора А. І. Уймова, ОНУ ім. І. І. Мечникова. 2013 р.; III Міжнародної науково-практичної конференції «Народи Євразії. Історія, культура та проблеми взаємодії». Прага, Чехія, 5 – 6 квітня 2013 г.; Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія, теорія та практика в сучасній педагогіці, психології, соціології, філософії». г. Новосибірськ, Росія, 19 серпня 2013 г.; 68 науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів та студентів, 4 – 6 грудня 2013 р. ОНАЗ ім. О. С. Попова; III Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка та управління в умовах побудови інформаційного суспільства». ОНАЗ ім. О. С. Попова. – Секція 4. м. Одеса – 17 – 18 квітня 2014 р.; Міжнародному науковому форумі: наука і практика в сучасному світі. Міжнародної науково-практичної конференції. м. Київ, Україна, 8 травня 2014 р. – Центр Науково-практичних Студій, 2014 р.; The international scientific and practical congress «Scientific resources management of countries and regions». The international scientific association «Science & Genesis». 18 липня 2014. м. Копенгаген, Данія; The European scientific and practical congress «Global scientifically unity 2014». The international scientific association «Science & Genesis». 26 – 27 вересня 2014. м. Прага, Чехія; 69-ї Міжнародної науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів та студентів (3 – 5 грудня 2014). – Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2014 р.; III Наукових читаннях пам'яті професора А. І. Уймова, ОНУ ім. І. І. Мечникова, Філософський факультет, 3 – 4 квітня, 2015 р.; International scientific practical web congress of pedagogues and psychologists «BE SMART», the 17 – 18 February, Geneva (Switzerland), 2015 р.; Міжкафедральному круглому столі «Стратегія майбутнього: соціально-філософський вимір», м. Одеса: ОДУВС. 19 листопада 2015 р.; The International multidisciplinary congress «Knowledge is power, power is knowledge!», 27 July, Vienna (Austria), 2015 р.; Міжнародної наукової конференції «28-мі Читання, присвячені пам'яті засновника Львівсько-Варшавської філософської школи Казимира Твардовського», 11 – 12 лютого, м. Львів, 2016 р.; 5 Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка та управління в умовах побудови інформаційного суспільства», квітень 2016 р., м. Одеса: ОНАЗ ім. О. С.

Попова. 2016 р.; Міжнародної науково-практичної конференції «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників суспільних наук», 3 – 4 лютого 2017 р., м. Київ: громадська організація «Київська наукова суспільнознавча організація», 2017 р.; Круглому столі «Людина має право: філософсько-правовий та соціокультурний дискурс українського суспільства. м. Одеса, 15 листопада 2018 р.; 13-их Міжнародних пригожинських читань 14 вересня – 26 січня, м. Одеса, 2017 р.; VII Наукових читань пам'яті А. Уйомова, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Факультет історії та філософії. 2019 р.; Круглому столі «Створювальне знання: теоретико-методологічні та практичні аспекти. м. Одеса: НУ «ОМА», 14 червня 2019 р.; International Scientific and Practical Conference «Imperatives of development of civil society in promoting national competitiveness». – Batumi, Georgia, Volume II, December 13 – 14, 2018 р.; Круглому столу «Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні», м. Одеса, 21 листопада 2019 р., Международной научной конференции «Интеллектуальная культура Белоруси: когнитивный и прогностический потенциал социально-философского знания», 14 – 15 ноября 2019 г., г. Минск; Міжнародної науково-практичної конференції. м. Київ, Україна, 1 – 2 лютого 2019 р.; VIII Уйомовських читань, ОНУ ім. І. І. Мечникова, Факультет історії та філософії, м. Одеса, 29 травня 2020 р.; 3-му круглому столі «Створювальна сила знання» НУ «ОМА», м. Одеса, 12 червня 2020 р., Третій літній філософсько-культурологічний школі ОНУ ім. І. І. Мечникова, 25 червня 2020 р.

Публікації. Результати дослідження викладено у **75** публікаціях, **2** монографіях (з них одна – у співавторстві, внесок співавторів рівнозначний), **21** стаття – у фахових виданнях, **6** статей у наукометричних, міжнародних, **3** статті в інших збірках; **50** – матеріали конференцій. Два методичних посібника з філософії та культурології.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, п'ятих розділів, вісімнадцяти підрозділів, висновків, списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи – 418 сторінок (з них – 360 сторінок займає основна частина), 45 – список використаних джерел, що складається з 619 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито стан наукового опрацювання проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано положення наукової новизни, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, надані відомості щодо апробації та публікації результатів кваліфікаційної роботи.

У першому розділі – «Роль системно-параметричного та синергетичного аналізу буття особистості у розвитку сучасного суспільства» – уточнено предмет дослідження, обґрунтовуються його методологічні засади, визначається понятійно-категоріальний апарат дослідження, узагальнюються концептуальні підходи, запропоновані в гуманітарних науках стосовно дослідження буття особистості та її біфуркації в соціальному просторі.

У підрозділі **1.1.** «Значення системного бачення розвитку особистості,

суспільства та світу в контексті біфуркацій» зазначається, виходячи із положень системно-параметричного підходу (А. Уйюмов), що системний підхід стає надійним способом уточнення й представлення проблем, до розв'язання яких застосування математичних методів неможливе.

Зазначаючи, що вибір системного методу пов'язаний з конкретною теорією і варіацією – це системно-параметричний аналіз розроблений А. Уйюмовим, обґрунтовується, що вибір системної методології пов'язаний з потребою уточнити низку філософських питань про особистість, зокрема біфуркаційного стану особистості в соціальній системі та адаптації в ній, що *системний підхід* є сукупністю ідей та принципів системних досліджень, а його рецептурною, методологічною реалізацією при обґрунтуванні положень до складних систем є системний аналіз, і це є сучасним співвідношенням системного підходу і системного аналізу.

Ми згодні з В. Леоновим, І. Сивохою, А. Поляєвим, що *системний підхід* визначає принципову точку зору дослідника на предмет, який розглядається, загальні орієнтири пізнання реальності. В дисертації це біфуркаційне буття особистості. Проте для *вирішення конкретних наукових чи практичних проблем дослідник повинен у рамках системного підходу використовувати комплекс конкретних методологічних засобів, що дасть змогу коректно вирішувати ці проблеми.* У нашому дослідженні таким комплексом стає двоїсте системне моделювання та системно-параметричний аналіз буття особистості в контексті біфуркаційної моделі. Тобто, *біфуркаційна модель особистості* – це образна модель, в якій ієрархічно представляються періоди буття особистості в передкризові, кризові, біфуркаційні та післябіфуркаційні моменти, з використанням системних дескрипторів, яка включає кілька підсистем: людину, біфуркаційну особистість і її буття, біфуркаційне суспільство (його частиною або елементом є особистість), і взаємодія з яким викликає біфуркації. *Системні дескриптори* – це параметри системи першого роду (концепт, структура, субстрат), взаємозв'язок яких уможливорює визначення будь-якого об'єкту у вигляді системи. *Особистість, розглянута як «двоїста» система* – це цілісна єдність елементів та їх відношень на підставі фізичних та метафізичних принципів інваріантності, системності, зберігання та синтезу поєднання внутрішнього змісту та зовнішніх відношень підсистем, що є і дійсним буттям.

У підрозділі **1.2. «Системне розуміння категорій «явище» та «сутність» у дослідженні буття особистості»** проведено системний аналіз поняття «сутність людини» на засадах розкриття системних зв'язків категорій «явище» та «сутність», які використані у вивченні проблеми буття особистості. Використовуючи традиційні та новітні положення діалектики, синергетики і теорії систем в їх поєднанні як синтезу, подані принципи застосування системного методу на засадах виокремлення у філософських системах параметрів першого роду (концепт, структура, субстрат). Проаналізовано та наведено системні підстави понять «сутність» і «явище», уточнено їхні концептуальні аспекти, показано, як через них розкривається основне поняття дослідження «буття особистості» та її кризові моменти, без яких не існує сутності та існування як дійсності людини.

У підрозділі **1.3. «Синергетика та її роль у дослідженні буття**

особистості: точки біфуркації» показано різні позиції щодо застосування синергетичного методу до дослідження біфуркаційної особистості як представника соціуму. Звертається увага, що синергетика уможливило дещо інший погляд на особистість у кризові періоди, дозволяє визначати атрактори у формуванні нової аксіологічної картини, що виникає у світі ХХІ століття та в Україні зокрема. Звернено увагу до синергетичних положень В. Стюпіна, І. Пригожина, Г. Гакена, В. Горохова, В. Шалаєва, О. Пунченка, М. Дмитрієвої, І. Доннікової, М. Цибри, Л. Богатої, І. Добронравової, І. Єршової-Бабенко, О. Князевої, та інших, ідеї яких у синергетичному вимірі використовуємо, виявляючи концептуальні засади створення біфуркаційної моделі особистості.

Назвемо й окремих сучасних українських філософів: В. Ільїна, О. Кирилюка, Л. Бевзенко, В. Петрушенка, В. Воронкову, О. Долженко, А. Добролюбського, І. Голубович, В. Плавича, В. Попкова, Н. Гедікову, І. Скловського, О. Петряківську, І. Балашенко, С. Карпову, М. Кириченка, О. Дзьобань, С. Сливку, Н. Спицю, М. Моїсеєва, Н. Маслія та багато ін., які досліджували суміжні проблеми за поданою темою.

Дано визначення *«креативна біфуркація»* як процесу творчої самореалізації певного суспільства та особистості, можливого на засадах осмислення та використання штучно створеної системи – моделі кризового буття, принципів взаємодій і взаємовідносин, що надають особистості можливість синтезу подій – для неї негативного і позитивного; для особистісного творчого розвитку в її бутті – проявленню гнучкості до біфуркаційної свідомості, що необхідна на сучасному етапі в процесі соціалізації і самоідентифікації.

У біфуркаційні моменти буття людини психіка стає її слабким місцем, виокремлено суттєві важелі для *точок біфуркації буття особистості*, що пов'язані із тим, що сама система соціуму нестійка та мінлива, постійно переживає кризи, які по-різному впливають на людину. Привернено увагу, що наявність біфуркаційних процесів – із синергетичної точки зору – це і позитивне явище, що засвідчує життєздатність і спонукає соціальну систему до нових шаблів розвитку та саморозвитку, пошуку нових шляхів самоорганізації, але для буття людини це може звучати сумнівно, і кожна біфуркація може бути і небезпечною, і певною мірою негативно впливати на її психіку та здоров'я в цілому.

У другому розділі – *«Системно-параметричний підхід до концепцій буття особистості в історії філософської думки»* – розкриваються історичні етапи формування уявлень про буття особистості на засадах систематизації та системного аналізу класичних концепцій із виділенням параметрів систем, та виявлено, що з історичних періодів концепції та ідеї можливо компонувати в системи та підсистеми на підставі дескрипторів: концепту, структури і субстрату.

У підрозділі **2.1. «Системна експлікація онтології особистості в давньосхідній, античній, середньовічній філософії»** із положень Давньої філософії (Індія, Китай) про сутність людини та її буття виокремлено концепти, структури та субстрати для більш глибокого розуміння системно-параметричних основ та найбільш філософських уявлень про засади буття особистості. Показано, що найбільш плідним для створення уявлення про буття особистості в її сутності й конкретних формах існування є діалектичний закон єдності і боротьби

протилежностей, і саме ця єдність протилежностей є однією із методологічних засад у філософії буддизму та низці інших східних шкіл.

Розкривається, що традиційні уявлення у Давньосхідній філософії виходять із положень, що людина перебуває в пошуках сенсу буття, і нерозривно пов'язана з природою та суспільством. Виокремлено, що особливістю положень Давньокитайської філософії є те, що людина розуміється як частина Космосу і вона поєднує Ін (темрява) і Ян (світло), з'являючись на світ, розколотий навпіл; людина безліччю ниток пов'язана з Природою та суспільством, розчиняючись у цій єдності, а Природа загалом тлумачиться як весь Космос, де людина – це тільки його частина; особистість розглядається з погляду її звернення до «Вищих цінностей» – гармонії існування, де вже не діють біфуркаційні важелі до трактування і самого буття.

В Античності та Середньовіччі розглядаються та виокремлюються основні положення до проблеми буття особистості на засадах параметрів першого роду в системі «буття особистості» та проведено компонування параметрів у системи з реляційним концептом та атрибутивною структурою, або з атрибутивним концептом та реляційною структурою, що виступає як системно-параметричне моделювання системи «буття особистості» з її біфуркаційним виміром. На засадах системно-параметричного аналізу із експлікацією понять «біфуркаційна особистість», «біфуркаційне суспільство», «атрактори буття особистості», виокремлено основні положення із онтології людини в Античних та Середньовічних західноєвропейських концепціях. У результаті аналізу виявлено, що в Античних та Середньовічних західноєвропейських концепціях «буття особистості» має певні біфуркаційного рівня важелі, незважаючи на те, що людина у своїй сутності визначена як істота, яка універсальна і в можливості відтворення свого буття, і людину можливо розглядати як істоту, яка здатна до самотійного переходу в певну якість буття.

У підрозділі **2.2. «Демонстрація методу компонування й декомпонування онтології людини в Ренесансі, Новому часі та Просвітництві»** розкриваються варіації системно-параметричного підходу у вигляді методу компонування та декомпонування систем (поєднаним з апаратом параметричної загальної теорії систем А. Уймова) і виявляється, що отримана формалізація сполучно-сепараційних процесів надала змогу прогнозувати диференціацію та інтеграцію нового знання й ідей із концепцій буття людини в періоди Відродження, Нового часу та Просвітництва.

Звернена увага, що у положеннях епохи Відродження проявляються специфічні модифікації положень аристотелізму й платонізму, стоїцизму та епікурейства, а в процесі переходу від теоцентризму до ренесансного антропоцентризму інтерес філософської думки переміщується від уявлень про сутність Бога як центру всього суцього до Людини як проявленого центру, і сутність якої розкривається без проникнення в трансцендентне пізнання.

Одним із напрямів філософської проблематики епохи Відродження є соціально-політичний, а поняття «свобода» і «гідність» набувають нового сенсу, незважаючи на те, що роль церкви залишається неймовірно значною, а сама церква захищається від процесів, здатних посіяти зерно сумніву щодо віри в Бога та її ролі як посередника між Богом і людиною (Т. Мор, Т. Кампанелла, Н. Макиавеллі).

Німецьке Просвітництво прагнуло до компромісу між знанням та вірою,

наукою і релігією, у Франції епоха Просвітництва формувала зміни суспільства за допомогою зміни установ. У Німеччині вважали, що перевиховувати необхідно окремих особистостей, і, якщо у французькій філософії увага акцентується на властивості людини діяти розумно (Вольтер, Ж. Ж. Руссо, Д. Дідро, П. Г. Гольбах, Ж. О. Ламетрі та ін.), німецька – відрізнялася більшою щирістю із виокремленням естетичних, чуттєвих натур, що слідує із концепцій німецьких просвітителів (Х. Вольф, Г. Е. Лессінг, Г.І. Готфрід, І. В. Гете та ін.).

Обґрунтовано, що в концепціях Відродження та Нового часу моделюється двоїсте визначення системи буття особистості, представлені дві різні системи з різними концептами та структурами, проте з одним і тим самим субстратом, що не суперечить правилам визначення системи в системно-параметричному аналізі.

У підрозділі **2.3. «Системне моделювання буття особистості в українській філософії»** продовжено процедури визначення дескрипторів системи «буття особистості» в різних концепціях та їхніх компонування і декомпонування у системи.

Показано, що українська філософська думка (В. І. Вернадський, В. К. Винниченко, М. В. Гоголь, М. Грушевський, Д. Донцов, М. П. Драгоманов, Леся Українка, В. К. Липинський, О. О. Потебня, С. Подолинський, Г. С. Сковорода, Т. Г. Шевченко, І. Я. Франко, Д. І. Чижевський, П. Юркевич), звертаючись до людини та її буття, перш за все, акцентувала увагу на феномені символічного світосприйняття та світорозуміння українського народу, виявляючи при цьому риси національного характеру, що пов'язані були із установленням «буття особистості» як цілісного комплексу взаємоспіввідношень із духовними та земними початками.

Розкриваються філософські погляди, подані як «Філософія серця» (Г. С. Сковорода, П. Юркевич). Концептом системи буття особистості, із зазначених філософських поглядів, вважаємо за доречне виокремити положення про дві натури: «видиму та невидиму, зовнішню і внутрішню, тілесну й духовну, тлінну та вічну» (Г. С. Сковорода). Виявлено, що історично українська філософська думка формувалася на засадах поєднання таких рис, як синкретичність, теїстичність, історіософічність. Показано, що синкретизм як різновид еклектизму, притаманна історична риса в просторі української філософської думки, достатньо специфічно окреслює проблеми «буття особистості» із підкресленням постійного перманентного «біфуркаційного стану» існування людини не тільки в Природі, але й у суспільстві.

У підрозділі **2.4. «Сучасне розуміння системно-параметричного підходу до концепції буття особистості»** розглядаються, аналізуються та розкриваються основні підходи до осмислення сутностей біфуркаційності сучасної людини в світі.

Виокремлено із концепцій XIX–XXI століть на засадах проведеного системно-параметричного аналізу та звернено увагу на положення: концепція «людина як істота, яка любить», але сучасна реальність показує нам, наскільки людина беззахисна перед такою системою, як суспільство (М. Шелер); ставиться питання про те, ким є людина в цьому світі, і її описують терміном «невідсвітність», що означає, що людина ніби в цьому світі, але вона позбавлена волі і не є його продовженням, «людина – це вигнанець, «біженець», за своєю сутністю є творінням, що не належить цьому світу (С. Франк «Особистість і світ»); в ідеях виокремлюють чотири основні типи суб'єктивності Іншого, що може виступати як реляційний

концепт, або реляційна структура. *Такі визначення параметрів є двоїстим системним моделюванням*, яке проведено для концепцій К. Ясперса, Т. Адорно, Х. Арендт, Б. Беттельгейма, П. Леві; концепцій про спільну еволюцію космосу, біосфери і людського суспільства (О. Л. Чижевський, В. І. Вернадський, П. Тейяр де Шарден) та ін. Концептом системи «буття особистості» в теорії марксизму й «трудо́вій теорії» є позиція, де зазначається, що замість пасивного пристосування організму до навколишнього середовища, виникає новий спосіб життєдіяльності – соціальна практика (*концепт системи (P)*), а головними чинниками виникнення людини є соціальність (суспільний характер життєдіяльності), здатність до мовного спілкування, поява свідомості (усвідомленого і доцільного характеру діяльності). Із нашого положення, розвиток особистості, яка себе самостворює та саморозвиває в процесі історичного і культурного життя — *це реляційна структура (R)*. Атрибутивний концепт та реляційна структура реалізуються на субстраті – людина (К. Маркс).

Сучасний підхід не обмежується пізнавальними та оціночними критеріями, а враховує широкі культурні параметри, які включають ідеологічні, економічні, соціальні та індивідуальні фактори поведінки, а також мову, колективну пам'ять, менталітет, відчуття часу, символіку простору і тощо. Головними культурними критеріями сучасного покоління є не тільки ідеї, а цілі, потреби, правила, ролі, комунікативні та семантичні коди комунікації (В. Куліченко, О. Черниш).

У третьому розділі – «Біфуркаційна особистість та теоретико-методологічні складності до вияву її характеристик» – проведено аналіз та узагальнено філософські, соціально-філософські погляди та уявлення із психологічних досліджень на зміст і сутність біфуркації особистості та її цілісності в контексті буття в сучасності, розроблена біфуркаційна модель буття особистості на засадах системно-параметричних уявлень із врахуванням можливих варіантів біфуркаційних станів її буття та сучасно-вимірних онтологічних характеристик. *Біфуркаційна особистість* – це сучасний, універсальний тип особистості, народжений в перехідні періоди розвитку цивілізацій і культур різних народів та світу загалом, це людина, чию свідомість і поведінку можна було б назвати надзвичайно нестабільними, невизначеними, яка перебуває у стані ментальної кризи (В. П. Шалаєв).

У підрозділі **3.1. «Філософсько-психологічні аспекти біфуркаційної особистості та порівняння її типів»** розглядаються, аналізуються та розкриваються основні методи та підходи до осмислення біфуркаційних станів буття особистості, виявляються її сутнісні характеристики та виокремлені необхідні структурні елементи для розробки та створення біфуркаційної моделі буття особистості.

Розкрито, що проблему біфуркації особистості та її цілісності в контексті сучасності поєднуємо із проблематикою філософії, соціальної філософії та психології. Виявлено, що у психології проблеми біфуркації особистості пов'язуються з її можливостями адаптації до все більш ворожого соціального середовища, окреслюються різні аспекти багатогранної особистості із її певними біфуркаційними станами (О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Л. Божович, В. Слободчикова, С. Ісаєва). Звернено увагу, що в основі розуміння є вирішення

проблем, пов'язаних із кризовими ситуаціями сучасного буття особистості та суспільства в цілому (А. Бергсон, М. Шелер, П. Тейяр де Шарден, М. Бердяєв, Ж. П. Сартр, Г. Маркузе, Г. Дилігенський, Л. Богата, В. Шалаєв та ін.).

Представлено біфуркаційну модель буття особистості на засадах системно-параметричного розуміння, що враховує можливі варіанти біфуркаційних станів особистості та її онтологічних характеристик. Обґрунтовано, що у *біфуркаційній моделі* важливим є прогнозування та сам факт появи флуктуацій, які є першим етапом в біфуркаційній моделі, що здатні призвести особистість до точки біфуркації, яка, зі свого боку, може спричинити психоемоційне порушення. Наступним етапом буде вибір атракторів, які можуть бути непередбаченими. Звернено увагу, що у поданій біфуркаційній моделі в дослідженні виокремлені такі параметри, які дозволяють оцінити можливості й виробити оптимальні та ефективні способи поведінки з точки зору наявності певних індивідуальних маркерів. Це є тільки пропозицією до створення свого особистісного «біфуркаційного образу».

У підрозділі **3.2. «Сила біфуркації особистості в системній типології А. Уйомова»** розглядається та аналізується типологія особистості за А. Уйомовим. Введено нове поняття «*сила біфуркації*», яке відображає сутність проблеми кризи в бутті людини на різних рівнях, у системній моделі – це рівень концепту, структури та субстрату та рівень наслідків біфуркації для особистості.

Звернена увага до положень: сила біфуркацій для особистостей першого типу (концептуалістів) максимально руйнівна за своїм характером; біфуркації особистості другого типу (структуралісти) бувають різними (А. Уйомов), зазвичай особистості-структуралісти їх легко долають. Поява біфуркаційних особистостей знаменує необхідність переходу та зміну свідомості суспільства, адже вони шукають ґрунт, де зможуть реалізуватися як особистості, змінити усталені, але вже застарілі моральні норми та цінності.

У підрозділі **3.3. «Біфуркаційність як параметр системи «буття особистості»** розглядається властивість «біфуркаційність» та «мати біфуркаційну свідомість».

Обумовлено, що проблема свідомості і несвідомого яскраво представлена філософією, соціальною філософією, психологією та медициною, однак ця сфера людського залишає в собі певний метафізичний аспект, частину, недосяжну для допитливого розуму людини. Звернена увага до концепцій *про свідомість*, у яких вона представлена в контексті свідомого та несвідомого (З. Фройд, К. Юнг, Е. Фромм) як концептів в системі «*особистість з біфуркаційною свідомістю*», а виокремленими структурними компонентами запропоновано елементи «біосоціальних» відносин людини, де субстратом є сама особистість – об'єкт, на якому реалізуються структура та концепт. Таким є системне визначення за підходом А. Уйомова. Визначаючи біфуркаційність як параметр, концептом обираємо ідею біфуркаційності буття; біфуркаційними повинні бути відношення (реляційна структура) між особистістю та соціальним середовищем, які реалізуються на субстраті *m*, котрим виступає особистість у біфуркаційній точці.

Аналізуючи біфуркаційність, ми доходимо до порівняльного аналізу її з властивістю «антикрихкість» (Н. Талєб). Для особистості у формуванні біфуркаційної свідомості та духовному вдосконаленні бажане вироблення

антикрихкої постбіфуркаційної свідомості. Синергія постбіфуркаційності та антикрихкості, близьких за змістом властивостей, посилюють адаптивність людини.

При висвітленні негативних та позитивних «атракторів системи особистість» та її як частини біфуркаційної системи «суспільство», представили проблему біфуркації особистості, її цілісності в контексті сучасності та досліджували на стику двох наук: філософії і психології. Психологи намагаються знайти способи, методи, клінічні підходи до проблеми людини, а філософія створює всеохопну картину буття як можливість запобігання або хоча б адаптації до криз. Феномен «біфуркаційний стан особистості» значно ширший за поняття «подолання» й «копінгу» у психології. А ось «біфуркаційна свідомість», що сформувалася, може бути як наслідком стресових ситуацій у вигляді захисного механізму до сучасної дійсності, так і причиною, яка потребує «подолання» або «копінгу». Процеси «подолання ситуації» та «копінгу» – це *атрактори біфуркаційного стану особистості*, що виникли внаслідок соціальної взаємодії чи будь-яких природних катаклізмів і вимагають від людини певних рішень.

У підрозділі **3.4. «Атрибутивні параметри систем «особистість – навколишнє середовище», «буття особистості» та біфуркаційна особистість»** проведено системно-параметричний аналіз цих систем на підставі 24 атрибутивних параметрів. Атрибутивні системні параметри з'являються в результаті з'ясування відносин між дескрипторами системи. Відповідно, параметри характеризують систему саму по собі. Встановлювати відношення однієї системи з іншими теж можливо. Зазначимо, що особистість, уже як ознака соціальності, завжди припускати біфуркаційність буття, сама соціальність несе біфуркацію щодо кожного.

Розкривається, що важливіше в особистості: біологічне або соціальне, на засадах положення, що біологічне в людині, без сумнівів, виявляється унікальною системою. Соціальне в особистості визначаємо як слабку систему, оскільки, на відміну від сильних, такі системи допускають додавання і вилучення елементів без її руйнування. Зазначається, що біологічне в сучасній людині може виглядати зовсім інакше, ніж у концепціях Дарвіна, Гелена, як частина соціального та наукового прогресу, це доказується на ідеях трансгуманізму та кіборгізації. Це є новим поглядом на біо-психосоціальну сутність.

У четвертому розділі – **«Творча особистість як складова біфуркаційної особистості у сучасному суспільстві»** – зробили спробу показати, що важливим є не просто мистецтво, творчість і культура в житті сучасної особистості, але й її генетичні параметри: творчість, талант та геніальність. Варіанти подолання криз та біфуркацій, соціальних практик може бути багато. Але духовність, частиною котрої є мистецтво або будь-яка творчість, та здоров'я – це модуси кожної особистості, які можливо представити в певному контексті як механізми подолання. В нашому дослідженні зроблена спроба проаналізувати ці варіанти та дослідити їх системно-параметричні моделі.

Розкривається, виходячи із системних моделей, «людина як біологічний вид» і «творча особистість», із підсистем, побудованих на відмінностях у розумінні творчості, таланту та геніальності.

У підрозділі **4.1. «Творчість, талант і геніальність: демаркаційні лінії й**

системно-параметрична експлікація» системний метод увиразнює демаркаційні лінії між розглянутими системами. Будь-яка діяльність особистості, закладена в субстраті, пов'язана з елементами індивідуальної творчості. Але в системі «творча особистість» вона ускладнюється діалектикою потреб та суспільних інтересів. Звернена увага, що найслабша демаркаційна лінія в системі «особистість творча, талановита і геніальна», оскільки складно уявити геніальність без таланту, хоча талант без геніальності зустрічається в житті частіше.

У підрозділі **4.2. «Системно-параметричний аналіз творчої особистості: нові грані осмислення»** представлено системні моделі «творча особистість», причому зробили це двома різними способами, використовуючи двоїсте визначення автора загальної параметричної теорії систем А. Уймова. Виділили і коротко схарактеризували властивість «геніальність». Перше визначення системи «творча особистість» подане з реляційним концептом, а друге з атрибутивним. У першому випадку – це *креативне ставлення до діяльності творчої особистості як прояв та реалізація її здібностей*. У другому випадку – *атрибут «творчий»*. Визначені відповідні структури та субстрати. Ці моделі відображають образ сучасної особистості в нових реаліях соціуму. Для моделі з реляційним концептом проведений атрибутивний аналіз і виявлено, що така система є впорядкованою, структурно-багатовимірною, розчленованою, цілком надійною, відкритою, стабільною, немінимальною й нестационарною. За допомогою параметрів системного методу розширено розуміння творчої особистості та її комунікації із зовнішнім світом.

Творча особистість – це система, концептом якої є життя з творчим самовираженням, зі структурними елементами взаємодії, взаємозв'язку і взаємовпливом один на інший, зі всією діалектикою біологічного й соціального, природної сутності, задатків, таланту, геніальності, обдарованості, а також відносин «Я» та «Іншого», усією палітрою трансцендування, котре реалізується на субстраті людина з різноманітним життєвим потреб (зокрема потребою у творчості), діяльністю та суспільними інтересами, які постійно зростають і розвиваються. Доречно перелічити всі потреби від рівня до рівня, за А. Маслоу: потреби в безпеці, любові, повазі, пізнавальні здібності, естетичні потреби, потреби в самоактуалізації.

Особистість творча може бути просто творчою, тобто основні компоненти і фактори розвитку творчого потенціалу суб'єкта групуються навколо двох «начал» її природи: біологічного та соціального (О. П. Пунченко, Є. Р. Борінштейн). Проте особистість може бути творчою й талановитою. *Творчість* «як складна, детермінантна, нелінійна система характеризується певними статистичними стабільними утвореннями – атракторами, і одним з таких є талант» (М. О. Відьменко). Коли людина може вміти малювати, співати тощо, вона вже не просто творча, а творча і талановита. Третій варіант – особистість є творчою, талановитою і геніальною. А геніальність вважається дуже рідкісною властивістю. «Геніальність – це вміння проявити універсальність у кожному відповідальному творчому моменті, направити в потрібний момент увесь творчий потенціал в єдиному напрямі» (О. П. Пунченко).

У підрозділі **4.3. «Здоров'я як екзистенціал існування творчої особистості в добу біфуркацій»** розглядається екзистенціал, який може бути причиною однієї із

найсильніших біфуркацій, відсутність цього екзистенціалу робить життя особистості неповноцінним. Проведено онтологічний аналіз екзистенціалу «здоров'я» і його протилежності – «хвороби». Зазначено, що сучасна індустрія здоров'я активно використовує бажання людей бути здоровими та красивими, крім того, що це бізнес, можливо розглянути різні способи бути здоровими та красивими, як адаптивні та профілактичні засоби подолання кризових станів людини.

Економічний рівень держави особливо впливає на формування здорового покоління. В дисертаційному дослідженні порушили актуальну проблему викладання валеології як науки про правильний спосіб життя, підкресливши негативний вектор її розвитку в Україні. Правильний спосіб життя й здоров'я – категорії, що сьогоднішні стосуються кожного, є важко досяжними в ритмі століття інформаційних технологій, з одного боку внаслідок нестачі часу, та в людини є всі можливості, щоб підтримувати своє фізичне та психологічне здоров'я з іншого боку. Запропоновано системно-філософську експлікацію системи «здоров'я» та «хвороба», використовуються системні параметри першого роду (концепт, структура і субстрат). Ця експлікація виявляє головні системні підстави, покладені в основу нашого здоров'я та здорового способу життя.

У п'ятому розділі – «Соціально-філософськи складові буття особистості у контексті біфуркаційної моделі» – відзначені деякі маркери екзистенції особистості в соціальних системах. Цими маркерами є світ, успішна взаємодія людини, суспільства і влади, системний взаємозв'язок інтеріоризації та екстеріоризації як адаптації до соціальності, сприяння благау «Іншого», тобто іншої людини, групи людей, природи тощо. Розкривається зв'язок біфуркації та аберації, що як відхилення в соціальності людини є передбіфуркаційним періодом. Простежено у процесі дослідження кілька *етапів біфуркаційності особистості*, а не тільки її пік у самій точці біфуркації. Розкрито, що перший – етап, коли людина не справляється із впливами ззовні або своїми внутрішніми флуктуаціями, які наближають її в поле точки біфуркації. Не всі несприятливі умови призводять до точок біфуркації. Важливе індивідуальне сприйняття навколишнього середовища: те, що одними сприймається як криза, інші можуть вважати незначною флуктуацією. Якщо ж особистість все-таки потрапляє в точку біфуркації, а, зазвичай, соціальність сприяє цьому і в її бутті обов'язково трапляються кризи, то вона формує *атрактори* (випадкові шляхи виходу з точки біфуркації), які приводять систему до нового стану з новими якостями. У роботі ці якості перелічуються, причому можливі позитивні й негативні атрактори. Ще один етап – післябіфуркаційний, або постбіфуркація, починається з появи атрактора, коли система повертається до нормального періоду свого розвитку чи система буття особистості потрапляє в нову точку біфуркації. Щоб цього негативного атрактора не сталося, пропонуються деякі варіанти подолання криз. Зокрема, особистість може виробити біфуркаційну свідомість як перехідний варіант до особистісного зростання та формування нового типу свідомості постбіфуркаційного, системного.

У підрозділі **5.1 «Соціальна навантаженість особистості»** запропоновано системну модель соціальної навантаженості. Як умова для нормальних стосунків людини і соціуму згадується нададитивний ефект, пріоритетом якого є колективна праця і більша ефективність спільних результатів, ніж особистих. Використовуючи

дескриптори системної моделі (концепт, структура, субстрат), визначені соціальна навантаженість та її модель. Виділені складові частини цієї моделі й окреслена роль кожної окремої навантаженості. До перелічених елементів належать: політична, економічна, релігійна, творча, технічна, екологічна і біфуркаційна навантаженості. Суміжні проблеми окремих елементів досліджували О. Петінова, Ю. Добролюбська, В. Бліхар, А. Бойко, О. Лісеєнко, К. Хвойницька, Є. Бистрицька, В. Даренський та ін. Біфуркаційність, як властивість, здатна характеризувати будь-яку навантаженість. Окремо представлено системну модель пандемії в контексті причини біфуркації суспільства. Запропонована системна модель є відкритою й гетерогенною системою. Значення навантаженостей у моделі соціальної навантаженості може змінюватися на різних етапах розвитку суспільств.

У підрозділі **5.2 «Місце особистості в системі «сучасне біфуркаційне суспільство»»** представлено двоїсте системне моделювання системи «соціум». Обумовлюється, що у першому визначенні названого феномена концепт був реляційний, а структура атрибутивною, а в другому – навпаки. Таке представлення предмета дослідження дає нам можливість створити об'єктивну модель об'єкта, а в перспективі провести детальний параметричний аналіз і виявити нові системні властивості та їх взаємозв'язок. Система «буття особистості» включена до кожної з представлених систем суспільства, при цьому займаючи будь-яке місце в ієрархії системних дескрипторів (концепт, структура й субстрат). Такий підхід підводить до висновку про цілісність розглянутих систем або принаймні наближення до неї. Водночас, представлені моделі доводять, наскільки особистість залежна від суспільної системи і всіх її елементів. Визначаючи дескрипторне місце особистості в системі «сучасного біфуркаційного суспільства» виявляється, що на кожному новому етапі історії суспільство змінює й саму особистість, а точніше, свідомість і рівень усвідомленості; недооцінені особистістю фактори впливають на становлення особистості з біфуркаційною свідомістю.

У підрозділі **5.3 «Коронавірусне» суспільство як біфуркація в бутті особистості»** на прикладі низки історичних подій ХХІ століття висвітлена проблема перенавантаженості факту, істинності знання, інформаційної війни. За таких умов людство має підготуватися до нових викликів, а особистість як частина соціальної системи – виробити механізми подолання соціальних та індивідуальних біфуркацій. Розкривається, що системна модель пандемії розкриває її сутність та взаємозв'язок між найважливішими елементами. До моделі включаємо й нового рівня протікання політики держав в контексті пандемії. На наш погляд, є два можливі сценарії розвитку постпандемічних суспільств із розумінням того, що: зовнішні зміни й обмеження, використані суспільством для свого захисту, призвели до появи нових соціальних і поведінкових алгоритмів, до яких суспільству доведеться пристосовуватися.

У підрозділі **5.4 «Освіта як духовний екзистенціал та маркер сучасного українського суспільства та її точки біфуркації»** поставлена проблема тривалої кризи в освітній системі України. З'явилася парадигма філософії освіти, покликана розв'язати світоглядну та аксіологічну кризи суб'єктів освітньої діяльності, подолати точки біфуркації та вийти на позитивні атрактори розвитку нової системи освіти і її суб'єктів. Це може бути пов'язано з реформуванням освіти.

Запропонована системно-синергетична модель освіти та аналіз суб'єктів освіти, насамперед вищої. У процесі сучасних біфуркацій, пов'язаних, зокрема з пандемією, автор особливу увагу хоче приділити важливості комунікативного процесу в системі освіти. Ідеться про перевагу офлайн-комунікації над онлайн-спілкуванням. Запропоновано власну системно-параметричну концепцію пандемічної освіти України. Для цього проведено двоїсте системне моделювання системи «освіта» та критичний аналіз принципів освіти в Законі України «Про освіту» з визначенням про біфуркаційний стан сучасної української освіти. Висловлюємо щирю надію на формування позитивних атракторів та швидкого подолання точок біфуркації системою освіти України та подолання власних криз суб'єктами освіти.

У висновках кваліфікаційної роботи сформульовані основні результати дослідження, що виходять з поставленої **наукової проблеми** системно-параметричного аналізу буття особистості в контексті біфуркаційної моделі для виявлення багатовимірності її біфуркаційної життєдіяльності в сучасності, в тому числі – в українському сучасному просторі. **Відповідно до поставленої мети та наукових завдань, отримано наступні результати:**

1. Виокремили сутнісні положення системно-параметричного підходу (А. Уйюмов) для створення системно-параметричної концепції «кризового буття» особистості. Для цього визначали дескриптори (концепт, структура, субстрат) системи, що є сутністю системного підходу для означення будь-якої системи. Кризовому буттю надали характеристику «біфуркаційне». Вибір системного підходу пов'язуємо із потребою уточнити низку соціально-філософських уявлень про особистість, суспільство та світ в контексті її біфуркаційного становища в соціальній системі та виявлення чинників адаптації в соціальному середовищі. Системна методологія поєднується із конкретною теорією і варіацією – це системно-параметричний підхід (А. Уйюмов), який для дослідження буття особистості в контексті біфуркацій є надійним варіантом формального «не – математичного» підходу, і на засадах використання системно-параметричного підходу розкрито системний зв'язок аспектів буття: буття самої особистості, її біологічної сутності; буття особистості та її соціальної сутності, і аспект, що розкрив надбіологічні і надсоціальні складники – космічне, божественне в бутті особистості тощо. Метод використовувався як прикладний для процедури моделювання головних об'єктів дослідження.

2. На підставі системного розуміння етимології категорій «явище» та «сутність» виявлено, що вони розкривають і основне поняття дослідження – «буття особистості» через низку її кризових моментів існування, без яких немає самої сутності та існування як дійсності. Установлено, що особистість, розглянута як «двоїста» система – це цілісна єдність елементів та їх відношень на підставі фізичних принципів інваріантності, зберігання та синтезу, поєднання внутрішнього змісту та зовнішніх відношень системи, що є і дійсним буттям особистості.

3. Синергетичний підхід до проблеми буття особистості, що розглядається як система, та система буття суспільства, частиною якої є особистість, сприяє розгортанню міждисциплінарного діалогу, зберігаючи концептуальну єдність постнекласичних досліджень. На основі використання системного й синергетичного підходів у дослідженні буття особистості та сутнісних чинників біфуркацій на

підставі системних параметрів першого роду (концепт, структура, субстрат), які об'єднуємо із поняттями соціальної синергетики: «біфуркаційна людина», «біфуркаційне суспільство», «атрактори буття особистості», «біфуркаційна особистість», виокремлені точки біфуркації буття особистості. Ці точки пов'язані із наступним: нелінійний характер соціального середовища робить циклічну динаміку настільки асинхронною, що картина розвитку соціальної системи зазвичай має вигляд багатовекторної про непередбачуване; біфуркаційний сценарій процесу буття особистості, як і суспільства в цілому, протікає на засадах різних соціальних підстав. Виявлено, що синергетичний аналіз більш ефективно працює при біфуркаційній картині, а системний зручніше використовувати в до- та післябіфуркаційні моменти буття особистості.

4. Дано визначення поняття «креативна біфуркація», яка вказує на трансформацію тлумачень на основі уявлення про те, що біфуркації в суспільстві – це постійний перманентний процес, який містить елементи самоорганізації як для суспільства, так і для особистості: як змодельована структура соціально-духовної синергії буття та образно-символічна структура стилю буття. «Креативна біфуркація» – це процес творчої самореалізації певного суспільства та особистості, можливий на засадах осмислення та використання штучно створеної системи – моделі кризового буття, принципів взаємодій та взаємовідносин, що надають особистості можливість синтезу подій – для неї негативного і позитивного; для особистісного творчого розвитку в її бутті – проявленню гнучкості до біфуркаційної свідомості, що необхідна в сучасності в процесі соціалізації і самоідентифікації.

5. Показано двоїсту сутність системного моделювання на прикладі історичного розвитку філософських ідей про буття людини. Системна експлікація онтології особистості у Давньосхідній філософії (Індія, Китай), має в основі традиційні уявлення, які виходять із положень, що особистість перебуває в пошуках сенсу буття, і нерозривно пов'язана з природою та суспільством. На засадах системно-параметричного підходу виявлено, що у філософії буддизму та низці інших східних шкіл, «біфуркація» як постійний та неподільний рух самого буття, фактично виступає у якості визначення нормального системно-біфуркаційного стану буття і особистості. Виокремлено основні положення із онтології особистості в Античних та Середньовічних Західноєвропейських концепціях. У ранній філософії Древньої Греції – це зв'язки «людина – природа», «людина – суспільство», які можна простежити в Античній філософії, де сама філософія стає зразком наукової та громадської думки. У результаті аналізу виявлено, що в Античних та Середньовічних Західноєвропейських концепціях «буття особистості» має певні біфуркаційного рівня важелі, незважаючи на те, що у своїй сутності вона визначена як істота, котра універсальна в можливості відтворення свого буття, і людину можливо розглядати як істоту, яка здатна до самостійного переходу в певну якість буття.

6. У концепціях Відродження, Нового часу та Просвітництва виявляється залученість методу компонування й декомпонування в контексті онтології людини і особистості – це системне зображення цих об'єктів теоретичного дослідження. Фактично же моделюється двоїсте визначення системи буття особистості. Представлені дві різні системи із різними концептами та структурами, проте із

одним і тим самим субстратом, що не суперечить правилам визначення системи в системно-параметричному аналізі, а тому нами виокремлені властивості, що реалізуються саме на субстраті «особистість». Концептуальні складові теорій – взаємовідносини людського внутрішнього особистісного буття і буття в суспільному просторі – викликають біфуркації для особистості, в її творчих початках.

7. Історично українська філософська думка формувалася на засадах поєднання синкретичності, теїстичності, історіософічності. Системне моделювання буття особистості відбувається на засадах основних рис національного характеру та моделей світосприйняття та світовідчуття українського народу. Основні історично сформовані національні риси українського менталітету та структурні елементи української «моделі «буття особистості», як цілісного комплексу, включають історично-стійкі архетипи: любов до землі (архетип Природи); автономність (незалежність) (архетип Серце); індивідуалізм (самобутність) (архетип Слово); презентація себе як унікальності в усьому світі (архетип Софії). Виявляється, що й до сучасності ці Архетипи як Знаки створюють біфуркаційного рівня принципи буття особистості у суспільстві, і тільки на засадах створюваних «соціальних міфологем» та маніпуляційних операцій (з постмодерністською структурно-текстовою основою) із використанням історично сформованих національних архетипів відбувається певного рівня «погашення біфуркаційного по суті буття людини».

8. На підставі концепцій XIX–XXI століть, проведеного системно-параметричного аналізу теорій та сучасних концепцій, виявлені наступні положення, що фактично заявляють біфуркаційні чинники буття особистості: концепція «людина як істота, яка любить», але сучасна реальність показує нам, наскільки людина беззахисна перед такою системою, як суспільство (М. Шелер); ставиться питання про те, ким є людина в цьому світі, і людину описують терміном «невідсвітність», що означає, що вона ніби в цьому світі, але позбавлена волі і не є його продовженням, «людина – це вигнанець, «біженець», за своєю сутністю є творінням, що не належить цьому світу (С. Франк «Особистість і світ»); в ідеях виокремлюють чотири основні типи суб'єктивності Іншого, що може виступати як реляційний концепт, або реляційна структура. Такі визначення параметрів є двоїстим системним моделюванням на прикладі низки концепцій: К. Ясперс, Т. Адорно, Х. Арндт, Б. Беттельхейм, П. Леві; концепції про спільну еволюцію космосу, біосфери і людського суспільства (О. Л. Чижевський, В. І. Вернадський, П. Тейяр де Шарден). Концептом системи «буття особистості» є в теорії марксизму й «трудої теорії» соціальна практика, де зазначається, що замість пасивного пристосування організму до навколишнього середовища виникає новий спосіб життєдіяльності. Соціальність є й головними чинниками виникнення людини як особистості (суспільний характер життєдіяльності).

9. Проблеми біфуркації людини – особистості та її цілісності в контексті сучасності поєднуються із проблематикою філософії та психології. Філософсько-психологічні аспекти біфуркаційної людини виходять із наступного. У психології проблеми біфуркації людини пов'язуються із її можливостями адаптації до все більш ворожого соціального середовища, можливість запобігання або хоча б

адаптації до криз, окреслюються різні аспекти багатогранної особистості з її певними біфуркаційними станами. У процесі компонування й декомпонування системних моделей філософських концепцій та напрямів, де фактично провідне місце займають «примітивні» моделі сучасної людини, системно-параметричний підхід сприяє конкретній систематизації, побудованій на параметрах системи першого та другого роду. Розроблена та запропонована біфуркаційна модель буття особистості на засадах системно-параметричного розуміння, яке враховує можливі варіанти біфуркаційних станів особистості та її онтологічних характеристик. Обумовлюємо, що не поставлено за мету знайти єдиний ефективний механізм або спосіб поведінки в передкризових, кризових і післякризових – посткризових ситуаціях, які становлять рівні біфуркаційної моделі, а це є тільки пропозиція до виявлення та використання індивідуальних маркерів свого особистісного «біфуркаційного образу».

10. На засадах порівняльного аналізу понять «біфуркаційний стан особистості» у філософії та «копінг-поведінка» у психології виявлено та встановлено, що якщо розглядати поняття «біфуркаційний стан особистості», то воно ширше, ніж поняття «подолання» і «копінг» у психології. Установлено, що дослідження проблем біфуркаційного буття особистості мають міждисциплінарний характер. На основі аналізу особистості із біфуркаційною свідомістю встановлено, що особистість може мати як негативний, так і позитивний особистісний розвиток, незалежно від її типу. Особистість із біфуркаційною свідомістю, можливо, з'явилася як перехідний тип для формування не тільки людини, але й суспільства нової формації, адже сучасна техно-нано-інформаційна цивілізація реалізує себе через економічний та політичний фактори як визначальні. Тому гнучкість біфуркаційної свідомості, особливо сьогодні, необхідна сучасній людині в процесі її соціалізації і самоідентифікації.

11. Із системної типології виокремлюємо поняття «сила біфуркації» (А. Уйомов), що відображає сутність кризи в бутті людини на різних рівнях, і в системній моделі – це рівні концепту, структури та субстрату. «Сила біфуркації» особистості пов'язана із наступними характеристиками: біфуркаційних людей не часто можна віднести до типу конструкторів, тому що головною їхньою рисою є матеріальна реалізація в нестійких і нестабільних життєвих умовах. Перший тип найчастіше стабільний у своїх діях та діяльності. Другий тип, без сумніву, – це кар'єристи. До таких обставин найпростіше пристосовуються люди з біфуркаційною свідомістю. У третьому типі також рідко зустрінеш особистість із біфуркаційною свідомістю, оскільки вона дуже вразлива і нестабільна, через те буде шукати шляхи переходу в інший тип, щоб стати або субстратним, або структурним організатором; усі типи особистості не вважаємо за окремі системи, вони – частина системи мікро- або макроспільноти.

12. Атрибутивні параметри систем «особистість – навколишнє середовище», «буття особистості» та біфуркаційної особистості з'являються в результаті з'ясування відносин між дескрипторами системи. З'ясовуючи, що важливіше в особистості біологічне або соціальне, відштовхувалися від положення, що біологічне в людині, без сумнівів, виявляється унікальною системою. Соціальне в особистості визначаємо як слабку систему, оскільки, на відміну від сильних, такі

системи допускають додавання і вилучення елементів без її руйнування. Зазначаємо, що особистість, вже як ознака соціальності, завжди припускатиме біфуркаційність буття, тому що сама соціальність несе біфуркацію щодо кожного. Розвиток сучасних концепцій трансгуманізму та кіборгізації є доказом, що біологічне підпорядковано соціальному.

13. Досить актуальним вважаємо включення понять «творчість», «талант» і «геніальність» у систему «особистість» як можливостей особистості в будь-якому переборюванні – зняття біфуркаційного стану на творчих засадах діяльності. Із системних моделей «людина як біологічний вид» і «творча особистість», із підсистем, побудованих на відмінностях у розумінні творчості, таланту та геніальності, виявляємо, що творчість для особистості може мати ще й захисний характер, і зазначаємо, що найслабша демаркаційна лінія в системі – «особистість творча, талановита і геніальна», оскільки складно уявити геніальність без таланту, хоча талант без геніальності зустрічається в житті частіше. Тому механізмів подолання криз та біфуркацій, соціальних практик може бути багато.

14. На засадах системно-параметричної моделі «творча особистість», проведено її двоїсте визначення як системи. Система «творча особистість», з її схильністю або потребою до перетворення й творення чогось нового чи необхідного, включає в себе наступні характерні риси: висока працездатність, розумність, вольовий характер (не завжди, але бажано), творчість, естетичність, етичність, комунікабельність, здатність до навчання, талановитість (не завжди), геніальність (рідко) тощо. В контексті рис сучасної творчої особистості виокремлюється «біфуркаційність». Це ті властивості, які допоможуть самореалізації творчої особистості в соціумі. Субстратом названої системи є діяльна особистість. Обидві системи мають однаковий субстрат. Тобто, вони тотожні за субстратом.

15. На засадах запропонованої системної соціально-філософської експлікації системи «здоров'я» та «хвороба» виявлено, що в сучасних реаліях для особистості та творчої особистості потрібно не тільки реалізувати свій потенціал, але й зберегти здоров'я як основу антибіфуркаційного механізму. Із проведеного онтологічного аналізу екзистенціалу «здоров'я» і його протилежності – «хвороби» – отримані наступні висновки: у контексті аналізу проблем творчої особистості та її біфуркаційного буття суттєвим є екзистенціал, який може бути причиною однієї із найсильніших біфуркацій, і відсутність цього екзистенціалу – здоров'я, робить життя особистості неповноцінним; відсутність здоров'я може привести до кризи особистості, але з іншого погляду – воно ж може бути підставою у знаходженні механізмів подолання біфуркацій (наприклад, використання wellness-індустрії, індустрії краси та спорт).

16. Соціальна навантаженість буття особистості виявлена на засадах запропонованої системної моделі, а завдяки застосуванню системно-параметричного підходу виокремлені складові частини моделі й окреслена роль кожної окремої навантаженості елементів: політичної, економічної, релігійної, творчої, технічної, екологічної, що надало можливість виявити їх об'єднувальний чинник – біфуркаційну навантаженість та установити, що біфуркаційність здатна характеризувати будь-яку навантаженість у соціумі. Звернена увага, що водночас

представлена модель доводить, наскільки особистість залежна від суспільної системи і всіх її елементів; соціальність людини передбачає наявність біфуркацій, і в тому числі пов'язаних із соціальною навантаженістю та певною переваженістю особистості в суспільстві та взаємовідносинах у ньому, тому потрібно створювати відповідні адаптаційні заходи і механізми; проблеми особистості залежать від проблем суспільства загалом та ступенів його навантаження – тиску на особистість. Як варіант адаптації сучасної особистості й збереження ідентичності пропонується інтеріоризація соціальних норм.

17. Створена модель для окреслення місця особистості в системі «сучасне біфуркаційне суспільство» доводить, що окреслені двоїсті визначення не тотожні одне одному, а описують різні системи, проте ці системи можуть ототожнюватися за окремим дескриптором, у нашій роботі це показано на субстраті. Для коректності створення уяви про ці системи в моделі, звернена увага і задіяна ідіома поняття із постмодерну: «порожній знак», що пропонується як аналог інваріантної частини кожного соціального факту. На такій позиції відзначені маркери екзистенції особистості в соціальних системах, і цими маркерами є світ, успішна взаємодія та взаємовідносини особистостей, суспільства і влади, системний взаємозв'язок інтеріоризації та екстеріоризації як адаптації до соціальності, сприяння благу «Іншого», тобто іншої людини, групи людей, природи тощо. Визначаючи дескрипторне місце особистості в системі «сучасного біфуркаційного суспільства» виявлено, що на кожному новому етапі історії суспільство змінює й саму особистість, а точніше, свідомість і рівень усвідомленості; недооцінені особистістю фактори впливають на становлення біфуркаційної особистості, позначаються на ній.

18. На струмені особливої історичної події XXI століття – пандемії та утворення «коронавірусного» суспільства – представлено системну модель пандемії в контексті причини біфуркації суспільства. Системна модель пандемії розкриває її сутність та взаємозв'язок між найважливішими елементами. До моделі включаємо й нового рівня перебіг політики держав у контексті пандемії. На наш погляд, є два можливі сценарії розвитку постпандемічних суспільств із розумінням того, що: зовнішні зміни й обмеження, використані суспільством для свого захисту, призвели до появи нових соціальних і поведінкових алгоритмів, до яких суспільству доведеться пристосовуватися.

19. Застосування до аналізу сучасної освіти системно-параметричного аналізу сьогодні надзвичайно актуальне, оскільки дає можливість всебічного, цілісного пояснення цього феномена як модусу духовного виробництва. В контексті уявлення та розуміння освіти та її точок біфуркації виокремлюємо основне: порушена проблема тривалої кризи в освітній системі України. Запропонована авторська системно-параметрична концепція «пандемічної освіти» України, яка базується на уявленні, що в процесі сучасних біфуркацій, пов'язаних, зокрема, і з пандемією, особливу увагу необхідно приділяти важливості комунікативного процесу в системі освіти. Ідеться про перевагу офлайн-комунікації над онлайн-спілкуванням, а також проблему викладання «Інженерної етики» в закладах вищої технічної освіти.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Монографії

1. Нерубасська А. О. Системно-параметрична модель біфуркаційної особистості: [монографія]. Одеса: С. Л. Назарчук, 2020, 340 с.
2. Нерубасская А. А. Системно-параметрический анализ образования: коллективная монография «Гуманитарное знание в XXI веке: значение, тенденции и перспективы». Россия. м. Новосибирск: СиБак. 2013. С. 42-67.

Статті у наукових фахових виданнях України:

3. Нерубасская А. А. Проблема развития и анализ нагруженности научного факта. «Перспективи». Соціально-політичний журнал, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». 2005. № 3 (31). С. 69-75.
4. Нерубасська А. О. Людська сутність у філософії Ренесансу та Нового часу. «Перспективи». Соціально-політичний журнал, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». 2006. № 3. С. 76 – 81.
5. Нерубасская А. А. Системно-параметрический анализ человеческого бытия. Філософські пошуки. Вип. 21 – 22. Львів – Одеса. 2006 р. С. 351-359.
6. Нерубасська А. А. Античное образование: системный аспект. Філософські пошуки. Львів – Одеса. 2008. С.156 – 166.
7. Нерубасська А. О. Системна навантаженість і інтерпретація події в християнських релігіях. Науковий вісник. Серія «Філософія». Харків: Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, 2008. Вип. XXII. С. 10 – 16.
8. Нерубасська А. О. Філософська критика та її системна експлікація. Наукове пізнання: методологія та технологія, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Вип. 1(30), 2013. С. 111-115.
9. Нерубасская А. А. Здоровье как один из главных экзистенциалов общественных систем древности и современности. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 56. Запоріжжя: ЗДІА, 2014. С. 83-91.
10. Нерубасская А. А. Сравнительный анализ некоторых характеристик личности. «Перспективи». Соціально-політичний журнал, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Серія: Філософія, № 3 (65). Одеса, 2015. С. 89-95.
11. Нерубасская А. О. Анализ сущности человека на примере некоторых древневосточных представлений: синергетический аспект. Науково-практичний журнал «Актуальні проблеми філософії та соціології», Національний університет «Одеська юридична академія», Вип. 13. Одеса, 2016. С. 43-45.
12. Нерубасская А. А. Бифуркации личности в системной классификации А. Уёмова. «Перспективи». Соціально-політичний журнал, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Серія: Філософія, № 2 – 3 (68 – 69), 2016. С. 48-54.

13. Нерубаская А. А. Анализ философского понятия «бифуркационное состояние личности» и «копинг-поведения» в психологии. Наукове пізнання: методологія та технологія. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Вип. № 2 (41). 2018. С. 54-59.
14. Нерубасська А. О. Системний підхід та його актуальність у сучасних дослідженнях. Перспективи. Соціально-політичний журнал, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Вип. 1, 2019. С. 12-20. <https://doi.org/10/24195/spj1561-1264.2019.1.2>.
15. Нерубаская А. А. Системное композирование философских идей бытия человека на примере эпохи Ренессанс. Наукове пізнання: Методологія і технологія. Філософія. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Вип. № 2 (43). 2019. С. 69-75.

Статті, опубліковані за кордоном та у наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

16. Нерубасська А. О. «Онтологічний аналіз екзистенціала здоров'я». Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя. Вип. 58. 2014. С. 89 – 98
17. Нерубаская А. А. Параллели в понимании факторов здоровья современной и древней науками. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя. Вип. 59. 2014. С. 52 – 61.
18. Нерубаская А. А. Бинарные аттракторы личности с бифуркационным сознанием. Науково-практичний журнал «Актуальні проблеми філософії та соціології», Національний університет «Одеська юридична академія», Вип. 15. Одеса, 2016. С. 99 – 101.
19. Нерубасська А. О. Системно-параметричний аналіз сучасної особистості. Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. Вип. № 21. 2018. С. 65 – 71.
20. Нерубасська А. О. Метод системного компонування і подвійне системне моделювання філософських ідей представників німецької філософії XVII–XIX ст. Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. Вип. № 22. 2019. С. 71 – 77.
21. Нерубасська А. О. Системне моделювання буття особистості на прикладі української філософії. Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. Вип. № 23. 2019. С. 74 – 81.
22. Нерубасська А. О. Системно-параметричний аналіз деяких синергетичних термінів у контексті проблеми кризового буття особистості. Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. Вип. № 24. 2019. С. 85 – 92. <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.24>.
23. Нерубасська А. О. Концепт, структура і субстрат у біфуркаційній моделі особистості. Вісник Львівського університету. Серія філософські науки, Вип. № 23. 2019. С. 92 – 101. <https://doi.org/10.30970/2078-6999-2019-23-12>.

24. Нерубасська А. А. Системно-дескрипторная нагуженность научного факта. Журнал Международной заочной научно-практической конференции «Современные тенденции общественных наук: политология, социология, философия». Новосибирск, 25 лютого 2013 р. С. 46 – 53.
25. Нерубасская А. А. К вопросу важности преподавания инженерной этики в украинских технических вузах. Санкт-Петербург: научный журнал «Globus», 2015. С. 37 – 42.
26. Нерубасская А. А. Философия образования: системно-синергитическая экспликация: статья в монографии. Польша. г. Ополе: Publishing House WSZiA. 2015. С. 142–149
27. Nerubasska Alla, Lopuga Oresta. Pandemic Panik in information space: the fact and its ladennes. Postmodern Openings, Vol.11, Issue 1 Supl. 2 (2020), pp. 93 – 99.
28. Nerubasska Alla, Maksymchuk Borys. The Demarkation of Creativity, Talent and Genius in Humans: a Systemic Aspect. Postmodern Openings, Vol. 11, N 2. (2020), pp. 240 – 255.
29. Paulova V., Nerubasska A., Kuzmenko I., Yamilova T., Zahorodnia L. Research of Statisfaction of Educational Results from the Viewpoint of Education Services Consumers. Universal Journal of Educational Research 8(8): 3655–3665, 2020. DOI: 10.13189/ujer.2020.080844

Не фахові українські видання:

30. Нерубасская А. А. Системная нагуженность исторических событий. Науковий вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2007. № 13. С. 67 – 71.
31. Нерубасська А. А. Анализ системной нагуженности факта и доказательство субстратной нагуженности. Сборник статей научно-информационного центра «Знание» по материалам 12 международной заочной научно-практической конференции: «Развитие науки в XXI веке», Харьков: сборник со статьями. Харьков: научно-информационный центр «Знание», 2016. С. 60 – 65.
32. Нерубасская А. А. Бифуркации и бинарные аттракторы личности и общества. Постнеклассический дискурс: пути развития философии и методологи науки. Материалы XIII Международных Пригоженских чтений (14 сентября 2016 г. – 26 января 2017 г.). Одесса: Печатный дом, 2017. С. 144 – 151.

Інші публікації:

33. Нерубасська А. О. Системно-параметричний аналіз концепцій емпіризму та теоретизму. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції „Сучасні наукові дослідження – 2006”. Дніпропетровськ, 2006. С. 35 – 37.
34. Нерубасська А. О. Системна класифікація філософської критики. IV міжнародна науково-теоретична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених „Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть”. Тернопіль, 2006. С. 60–62.
35. Нерубасская А. А., Нерубасская Т. Н. Формирование профессиональной культуры и призвания преподавателей. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції „Сучасні наукові дослідження – 2006”, Том 7. Дніпропетровськ, 2006. С. 3–5.

36. Нерубасская А. А. Нагруженность политических событий: системный аспект. Міжнародна науково-практична конференція „Україна в системі сучасних цивілізацій: трансформація держави й громадянського суспільства”, Одеський національний морський університет. 23 – 24 июня 2006. С. 195 – 196.
37. Нерубасская А. А. Системно-параметрический анализ сущности. III Міжнародна науково-практична конференція «Науковий потенціал світу – 2006». Днепропетровск, 2006. С. 76–79.
38. Нерубасська А. О. Ідеї екзистенціалізму та сучасне українське суспільство. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Наука та освіта – 2007». Дніпропетровськ, 2007. С. 18–21.
39. Нерубасська А. О. Системно-параметричний аналіз освітньої системи. Міжнародна науково-практична конференція «Європейська наука XXI століття – 2007». Дніпропетровськ, 2007. С. 52 – 55.
40. Нерубасська А. О. Проблема інтерпретації історичного факту. Матеріали Міжнародній наукової конференції «Cultural heritage – source for studying of history of cultural and spiritual of world», Національний культурний центр «Мірас», Ашхабад, Туркменістан, 14 – 15 березня 2008 р. С. 364 – 365.
41. Нерубасська А. О. Проблема щастя у інформаційному суспільстві. Матеріали XI Міжнародної наукової конференції «Культура та ринок», Люблінський католицький університет ім. Іоанна Павла II, Польща, 12–14 травня 2008 р. Т. 2. С. 300 – 303.
42. Нерубасская А. А. Нагруженность физического факта. Матеріали науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів та студентів. Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2008.
43. Нерубасская А. А. Реляционный синтез нагруженности исторического факта. Сб. Альянс наук: вчений – вченому, Матеріали 7 Міжнародної науково-практичної конференції, Том 6 – Управління, історія, філософія, право. Київ - Дніпропетровськ, 2012. С. 73 – 76.
44. Нерубасская А. А. Принципы бытия образования: синергетический поход. Сб. Наука в інформаційному просторі, Матеріали 7 Міжнародної науково-практичної конференції, Том 2 – Історія. Філософія, Дніпропетровськ, 2011. С. 75 – 79.
45. Нерубасская А. А. Социальные экзистенциалы современного украинского общества. Матеріали Міжнародної наукової конференції 2 – 3 жовтня, Перспективи, ПДПУ. Одеса, 2012. С. 71 – 73.
46. Нерубасська А. О. Дескрипторна навантаженість подій. I Наукові читання пам'яті професора А. І. Уйомова, ОНУ ім. І. І. Мечникова. 2013 р. С. 231 – 234.
47. Нерубасская А. А. Системная нагруженность гуманизации образования. Материалы III Международной научно-практической конференции «Народы Евразии. История, культура и проблемы взаимодействия». Прага, Чехия, 5 – 6 апреля 2013 г. Прага: Sociosfera-CZ, 2013. С. 111 –114.
48. Нерубасская А. А. Творчество, талант и гениальность человека: системная модель. Материалы Международной научно-практической конференции «Методология, теория и практика в современной педагогике, психологии,

- соціології, філософії» (Новосибирск, Россия, 19 августа 2013 г.). Новосибирск: ООО агентство «Сибпринт», 2013. С. 111 – 115.
49. Нерубасська А. О. Здоров'я та його системно-філософське значення Матеріали 68 науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів та студентів, 4 – 6 грудня 2013 р. Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2013. С. 91 – 93.
  50. Нерубасська А. О. Проблеми мотиваційної комунікації у ВУЗах та коледжах. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка та управління в умовах побудови інформаційного суспільства». ОНАЗ ім. О. С. Попова. 17–18 квітня 2014. Одеса. С. 23-24.
  51. Нерубасська А. О. Системно-філософський аналіз Здоров'я та Хвороби. Міжнародний науковий форум: наука і практика в сучасному світі. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Україна, 8 травня 2014 р. Київ: Центр Науково-практичних студій, 2014. С. 143 – 147.
  52. Нерубасська А. О. Експлікація поняття «здоров'я» у концепції Платона. The international scientific and practical congress “Scientific resources management of countries and regions”. The international scientific association “Science & Genesis”. 18 липня 2014. Копенгаген, Данія. С. 61 – 63.
  53. Нерубасська А. О. Онтологія поняття «людина» і «здоров'я» у категоріях Аристотеля. The European scientific and practical congress «Global scientifically unity 2014». The international scientific association «Science & Genesis». 26 – 27 вересня 2014. Прага, Чехія. С. 63 – 66.
  54. Нерубасська А. О., Байдан Ю. Концепція буття у філософії Г. Сковороди: системна експлікація. Матеріали 69-ї Міжнародної науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів та студентів (3–5 грудня 2014). Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2014.
  55. Нерубасская А. А. Макаренко В. О. Нагруженность факта существования человека в философии Л. Фейербаха. Матеріали 69-ї Міжнародної науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів та студентів (3 – 5 грудня 2014). Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2014.
  56. Нерубасская А. А. Могорян А. А., Коровкин В. В. Техногенная модель цивилизационного развития. Матеріали 69-ї Міжнародної науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів та студентів (3 – 5 грудня 2014). Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2014.
  57. Нерубасская А. А. «Философ Уёмов»: [статья в монографии]: «Дескрипторная нагруженность событий» / под. ред. А. Горальского, А. Цофнаса. Варшава, Польша. 2014. С. 218 – 221.
  58. Нерубасская А. А. Системная классификация личности и бифуркационный человек. Доклад на III Научные чтения памяти профессора А. И. Уёмова. Одесса, ОНУ им. И. И. Мечникова, Философский факультет, 3 – 4 апреля, 2015. С. 1 – 3.
  59. Нерубасская А. А. Бифуркационный тип преподавателя высшей школы. International scientific practical web congress of pedagogues and psychologists «BE SMART», the 17–18 February, Geneva (Switzerland), 2015. P. 202 – 204.
  60. Нерубасская А. А. Бифуркации как испытание личности в ее профессиональном росте. Матеріали міжкафедрального круглого столу «Стратегія майбутнього:

соціально-філософський вимір» (м. Одеса: ОДУВС. 19 листопада 2015). С. 204 – 206.

61. Нерубаская А. А. Личность с новыми типами сознания. The International multidisciplinary congress «Knowledge is power, power is knowledge!», 27 July, Viena (Austria), 2015. P. 246 – 248.
62. Нерубасська А. О. Людина: системно-синергитична експлікація. Тези та доповідь на Міжнародній науковій конференції «28-мі Читання, присвячені пам'яті засновника Львівсько-Варшавської філософської школи Казимира Твардовського» (Львів, 11-12 лютого 2016). С. 63 – 66.
63. Нерубаская А. А. Фильтры восприятия как вариант нагруженности факта. Матеріали 5 Міжнародної науково-практичної конференції «Економика та управління в умовах побудови інформаційного суспільства», 5 – 6 квітня 2016 р., Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова. 2016. С. 16 – 18.
64. Нерубаская А. А. Психо-аналитическая теория личности Г. С. Салливана как возможный вариант отрицательного аттрактора личности с бифуркационным сознанием. Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників суспільних наук», 3 – 4 лютого 2017, Київ: громадська організація «Київська наукова суспільнознавча організація», 2017. С. 72 – 75.
65. Нерубасська А. О. Аналіз деяких можливих аттракторів біфуркаційного стану особистості. Людина має право: філософсько-правовий та соціокультурний дискурс українського суспільства: матеріали круглого столу (м. Одеса, 15 лист. 2018 р.) / ред. кол.: О. Кузніченко, О. Я. Надибська, І. А. Нерубашенко; відп. за вип. О. Я. Надибська; Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса: Астропринт, 2018. С. 54 – 57.
66. Нерубаская А. А. Бифуркационное состояние личности и копинг-поведение: системно-логический аспект. Матеріали VII Наукових читань пам'яті А. Уймова, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова . Факультет історії та філософії. / від. ред. К. В. Райхерт. – Одеса: Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, 2019. – 139 с. С. 61 – 64.
67. Нерубаская А. А. Применение системной методологии в преподавательской практике. Створювальне знання: теоретико-методологічні та практичні аспекти. Матеріали 2-го круглого столу «Створювальне знання: гуманізм, інновація, самоосвіта», 14 червня 2019 р. / Під ред. Доннікової І. А. Одеса: НУ «ОМА», 2019. С. 36 – 38.
68. Нерубасська А. О. Образ особистості в сучасних реаліях. International Scientific and Practical Conference «Imperatives of development of civil society in promoting national competitiveness». Batumi, Georgia, Volume II, December 13 – 14, 2018. С. 290 – 292.
69. Нерубаская А. А. Предкризисный, бифуркационный или одномерный человек. Интеллектуальная культура Белоруси: когнитивный и прогностический потенциал соціально-філософського знання/ Матеріали міжнародної наукової конференції. 14–15 листопада 2019 г. Минск: Четыре четверти. В 2-х томах. Т. 1. С. 222 – 225.

70. Нерубаская А. А. Системно-параметрическая модель медицины и некоторые ее свойства. Интегративна Антропология: медико-філософський журнал. № 2 (32). Одеса, 2018. С. 84 – 86.
71. Нерубаська А. О. Системно-параметричний аналіз деяких ідей філософії Відродження. Наукове та традиційне у дослідженнях сучасних представників суспільних наук: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, Україна, 1–2 лютого 2019 р.). Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2019. С. 83 – 87.
72. Нерубаська А. О. Критичний аналіз деяких принципів освіти в законі України «про освіту». Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні: матеріали круглого столу. 21 лист. 2019 р. Одеса: Астропринт. С. 219 – 222.
73. Нерубаська А. О. Системно-параметричний аналіз «коронавірусного» суспільства. Матеріали Наукових читань пам'яті Авеніра Уйомова, VIII Уйомовськи читання, ОНУ ім. І. І. Мечникова, Факультет Історії та філософії. м. Одеса, 29 травня 2020. С. 93 – 97.
74. Нерубаська А. О. «Пандемічна» освіта в Україні: системний аспект. 3-й круглий стіл науково-освітнього міждисциплінарного проекту «Створювальна сила знання: гуманізм, інновація, самоосвіта», НУ «ОМА» та Міжнародна Академія психосинергетики та альфології. м. Одеса, 12 червня 2020 р. С. 20 – 25.
75. Нерубаська А. О. Студент має право. Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні: матеріали круглого столу. м. Одеса, 19 лист. 2020 р. / Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2020. С. 84 – 86.

АНОТАЦІЯ

Нерубаська А. О. Системно-параметричний аналіз буття особистості в контексті біфуркаційної моделі. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського» – Одеса, 2021.

Поява людей з «біфуркаційною свідомістю» знаменує необхідність переходів та зміни свідомості суспільства. Такі біфуркаційні особистості шукають ґрунт, де зможуть реалізувати свій потенціал. У дисертаційному дослідженні зроблена спроба на підставі системно-параметричного аналізу створити біфуркаційну модель буття особистості, показати біфуркаційні точки буття сучасної особистості та запропонувати деякі варіанти їх подолання. В роботі використовували три підходи: синергетичний, системний (розроблений українським ученим, доктором філософських наук, професором А. Уйомовим – представником і головою системного співтовариства в м. Одесі) та антропологічний. У біфуркаційні періоди буття людини дуже зручно використовувати синергетичний підхід. Навпаки, в постбіфуркаційні періоди ефективно працює системний підхід. Показано

формування біфуркаційної свідомості сучасною людиною, як реакція на виклики суспільства. Такі процеси вимагають серйозних змін та визначень нових векторів розвитку особистості й суспільства, які намічені в цьому дисертаційному дослідженні в контексті соціальної навантаженості і її системної моделі. Показано, що поява людей з біфуркаційною свідомістю пов'язана з тим, що сьогодні у світі духовні цінності посідають не перше місце, а реалізація цілей, зазвичай, пов'язана з отриманням прибутку. Але авторка підкреслює інші можливості та формування позитивних атракторів особистості, вони, наприклад, пов'язані з творчістю та мистецтвом. У дослідженні запропоновано розгорнутий системний аналіз сучасної біфуркаційної особистості, класифікація та порівняння її типів.

Проблеми біфуркації особистості та її цілісності в контексті сучасності поєднуються із проблематикою філософії, соціальних наук та психології. Філософсько-психологічні аспекти біфуркаційної особистості виходять із наступного. У психології проблеми біфуркації особистості пов'язуються із її можливостями адаптації до ворожого соціального середовища, можливість запобігання та адаптації до криз. У процесі компонування й декомпонування системних моделей філософських концепцій та напрямів, де фактично провідне місце займають «примітивні» моделі сучасної особистості, системно-параметричний підхід сприяє конкретній систематизації, побудованій на параметрах системи першого та другого роду. Розроблена та запропонована біфуркаційна модель буття особистості на засадах системно-параметричного розуміння, яке враховує можливі варіанти біфуркаційних станів особистості та її онтологічних характеристик. Обумовлюємо, що не поставлено за мету знайти єдиний ефективний механізм або спосіб поведінки в передкризових, кризових і після кризових – посткризових ситуаціях, які становлять рівні біфуркаційної моделі, а це є тільки пропозиція до виявлення та використання індивідуальних маркерів свого особистісного «біфуркаційного образу».

Надано системну модель творчої людини. Проаналізовано її властивості – талант та геніальність. Запропоновано поглянути на сучасний біфуркаційний стан названих систем через призму пандемічної кризи 2019 р., визначити «українське коронавірусне суспільство» на підставі атрибутивного синтезу дескрипторів системного підходу. Для цього здійснено онтологічний аналіз категорій «здоров'я», «хвороба» й дано системне трактування поняття «пандемія». Крім всього, пропонується ввести новий параметр «біфуркаційність», як властивість яка може стати тимчасовим адаптивним механізмом для сучасної людини, в залежності від самої людини та від суспільства, яке має вплив на формування якості її буття. Системно-параметричний метод також застосовується у процесі аналізу духовних модусів людини, одним з яких є освіта, що потрапила сьогодні під концептуальне перетворення внаслідок поновлення соціальної, культурної, інформаційно-технологічної сфер українського суспільства. Суспільство гостро відчуває потребу в педагогах, здатних зайняти особистісно-гуманну позицію, долучити молоде покоління до скарбів рідної культури й зорієнтувати в полікультурному середовищі, сформувавши потрібні маркери або атрактори в багатокомпонентній структурі суспільної системи.

Результати дослідження можуть використовуватися в підготовці академічних

курсів із філософії, соціальної філософії, філософії науки, різних спецкурсів на філософських і нефілософських спеціальностях у закладах вищої освіти для формування гуманітарної культури й гуманітарної безпеки особистості, що є й практичним значенням наукової роботи. Матеріали дисертації доречно включати в лекції різних тренінгів з розвитку особистості, формування лідерських якостей тощо.

Ключові слова: системно-параметричний аналіз, біфуркаційне буття особистості, особистість з біфуркаційною свідомістю, дескриптори системи «особистість», атрактори біфуркаційного стану особистості, креативна біфуркація, творча особистість, біфуркаційна модель особистості, сила біфуркації, соціальна навантаженість.

SUMMARY

Nerubasska A.O. System-parametric analysis of personality existence in the context of bifurcation model. – Manuscript.

The qualifying work for for the degree of Doctor of Philosophy of the specialty 09.00.03 - social philosophy and philosophy of history. (033 – Philosophy) - State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky", Odesa, 2021.

The position is substantiated in the work that various kinds of bifurcations has become a constant phenomenon of social practice for society as a whole and for the existence of each individual, and the emergence of people with "bifurcation consciousness" marks the need for transitions and changes in society. In the bifurcation model, created on the basis of the system-parametric approach (A.I. Uyomov), an attempt is made to identify and outline the bifurcation points of existence of the modern personality and to offer some options for overcoming it. In the proposed the system analysis is detailed of the modern bifurcation personality, classification and comparison of its types is offered, a system model of creative personality is given, its properties talent and genius are analyzed. The concept of "creative bifurcation" of personality, the parameter "bifurcation", "coronavirus society", social burden are introduced. An ontological analysis is made of the categories "health", "disease" and a systematic interpretation of the concept of "pandemic". The system-parametric method can be used in the process of analyzing the spiritual modes of man, one of which is education, which today has undergone a conceptual transformation due to the renewal of social, cultural, information and technological spheres of Ukrainian society.

Key words: system-parametric analysis, bifurcation being of personality, personality with bifurcation consciousness, descriptors of “personality” system, attractors of bifurcation state of personality, creative bifurcation of personality, creative personality, bifurcation model, bifurcation force, social load.

